

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Danske Samlinger

for

Historie, Topographi, Personal- og Literaturhistorie.

Udgivne af

Chr. Bruun,
Bibliothekar ved det store kongelige
Bibliothek.

O. Nielsen,
Dr. phil., Archivar ved Københavns
Raadstue-Archiv.

og

A. Petersen,
Fuldmægtig i Finantsministeriet.

Femte Bind.

Kjøbenhavn 1869—70.

Forlagt af den **Gyldendalske Boghandel** (F. Hegel).

G. S. Wibes Bogtrykkeri.

Cort Sivertsen Adelaer.

Af Professor T. A. Becker. (†)

Denne lille Afhandling er oprindeligt skreven til det Danske biografiske Lexikon, som Fr. Algreen Ussing havde i Sinde at udgive. Da Planen for Udgivelsen var opgiven, talte jeg til Professor Becker om at lade Arbeidet trykke i Danske Samlinger (Afhandlingen var mig nemlig bekendt, da jeg havde gaaet Becker tilhaande med nogle af Undersøgelserne), men han tænkte paa at lade den komme frem i en Folkekalender. Professor Becker har testamenteret sin værdifulde Samling af Excerpter og Notitser til det store kongelige Bibliothek, og ved at gennemgaa Afdelingen »Personalhistorie« (ny kgl. Saml. 4, Nr. 1977 f.) fandt jeg Stykket om Cort Adelaer. Det aftrykkes her saaledes som Forfatteren har efterladt det.

Chr. Bruun.

Denne Mand indtager en Plads i vor Søkrigshistorie ved Siden af Peder Skram, Niels Juel og Peter Tordenskjold, som paa ingen Maade tilkommer ham, og det kunde nu vel være paa Tiden at undersøge, hvormeget der egentlig er sandt af de ham tillagte Bedrifter, som Digttere have bestræbt sig for end ydermere at udpynte. En kritisk Undersøgelse af de virkelige Kilder til hans Historie vil vise ham i et noget andet Lys; thi hvad der hidtil er ham tillagt beroer næsten udelukkende paa hans egne Beretninger, men disse kunne neppe staae til troende uden at de støttes af andre Beviser; thi det er jo be- kjendt nok, at en hjemkommen Sømand veed at fortælle mange Eventyr, men man pleier ikke at fæste Lid dertil.

Vi ville nu undersøge hans Liv og Levnet lidt nøiere.

I Langesund i den sydligste Deel af Norge lod Christian den Fjerde anlægge et Saltværk og indkaldte til dets Drift en Hollænder ved Navn Sivert Jansen, fra Hoorn ved Zuidersøen.

Forvalteren ægtede een af Landets Døtre Dorthé Nielsdatter, som den 16de Decbr. 1622 i det nærliggende Brevig fødte ham en Søn, der fik Navnet Cort. Drengen blev i sit femtende Aar sendt over til Faderens Slægtninge i Hoorn og forberededes der til sit Kald, som var Søen, og Holland var dengang Europas første Sømagt, altsaa kunde Drengen ikke sendes i nogen bedre Skole. Efter et Aars Forløb kom han som Adalburs eller Søcadet ombord i et Skib, og skal som saadan i Aaret 1639 have været med i det store Søslag, som Martin Tromp vandt over Spanierne. Rimeligviis var han ombord i Jan Reiersens Skib, hvor vi snart efter træffe ham i Middelhavet, thi dengang bedækkede Holland alle Have med sine store Koffardskibe, der ogsaa vare indrettede til Orlogsbrug, stilledes til Krigstjeneste af de enkelte Stæder, naar Republiken havde Krig, og ellers dreve Handel eller leiedes ud til Krigsførende ligesom Landsknægtene tillands. Skipperen var enten Skibets Eier eller havde i alt Fald Deel deri, og handlede efter bedste Skjøn, til sin egen og sine Medrhederes Tarv.

Jan Reiersen og hans Skib synes at have hørt hjemme i Hoorn, og han var maaskee i Slægt med Sivert Jansen. Med hans Skib gik Cort i Aaret 1640 til Middelhavet, hvor Skipperen i nogle Aar drev Handel i forskjellige Havne, i hvilken Tid Cadetten avancerede til Constabel eller Underofficeer; forinden Afreisen fra Hoorn havde han forlovet sig med en Pige der i Byen ved Navn Engelke Sophronia, som han senere udgav for en Slægtning af Admiral Tromp; men det er høist usandsynligt, at den ubekjendte Cadet, Søn af en Forvalter i Norge, skulde faae Løfte paa en saa stor Mands Paarørende, saa at denne Paastand vel neppe fortjener stor Tiltro; hendes Familienavn kjendes ikke og rimeligviis havde hun slet intet, hvilket bedst synes at passe med hans daværende Kaar.

Republiken Venedig, som dengang eiede Øen Candia, blev i Aaret 1645 angrebet af Tyrkerne, der uden Krigserklæring landsatte en stor Hær paa Øen og snart havde bemægtiget sig den paa Hovedstaden nær. Republiken rustede af al Magt og tog derfor alle de hollandske Skibe i sin Tjeneste, den kunde faae fat paa, deriblandt Jan Reiersens, som Skipperen mod en vis maanedlig Betaling overlod Republiken med Skyts og Ammunition, sig selv og sit Mandskab. Det var saaledes alminde-

lig Skik blandt Hollænderne, og Mandskabet var hyret dertil Cort Sivertsen avancerede ved denne Leilighed fra Constabel til Lieutenant, og strax efter, da Jan Reiersen døde, til Skipper eller Capitain, men om Vinteren gik han tilbage til Holland, rimeligviis fordi Rhederne efter Jan Reiersens Død vilde have Skibet hjem.

Cort var nu uden Hyre, benyttede Leiligheden til at besøge sin Familie i Norge og tog derpaa tilbage til Hoorn, hvor han den 16de Juni 1646 holdt Bryllup med sin Forlovede; han blev i Holland noget over et Aar endnu og har rimeligviis anvendt denne lange Tid til at faae udrustet et rigtig godt og stort Skib, hvormed han kunde gaae tilbage til Venedig, thi her vedvarede Krigen og havde ingen Udsigter til at høre op for det Første, saa at der var noget at tjene, naar man havde et godt Skib at føre. I Aaret 1648 træffe vi ham i venetiansk Tjeneste som Capitain paa et Skib, der heed den store St. Jørgen; det antages i Almindelighed for et venetiansk Krigsskib, men var sikkert fra Hoorn eller en anden hollandsk By, hvor han under sit lange Ophold havde faaet det udrustet og nu førte det som Skipper, paa samme Maade som Jan Reiersen havde ført sit; det maa have været meget stort og godt udrustet til Orlogsbrug, thi venetianske Admiraler benyttede det ofte og længere Tid som Admiralskib.

Cort deltog nu i Aarene 1648—60 i mange af de hidsige Søtræfninger, som Venetianerne under Riva, Contarini, Dolfino og Morosini leverede Tyrkerne, især ved Dardanellerne, ved Macedonien, Lilleasien og Candien. Senere fortalte han meget om sine store Bedrifter under disse Kampe og tilegnede sig Æren for enhver venetiansk Seier, men meget heraf kan man vistnok uden Fare henføre under Rubriken Skipperefterretninger. Cort nævnes i de venetianske Historier og andre samtidige Beretninger blot een Gang, da han opføres blandt de Capitainer, som havde faaet Belønninger for deres paalidelige Tjeneste, men derunder kunde ikke henregnes alt det, som den store St. Jørgen udrettede, thi den var for det Meste Admiralskib, og det var altsaa ikke Skipperen Cort, som navigerede det, men den tilstedeværende Admiral, som udrettede, hvad der blev udrettet, og fik Æren derfor, hvilket var aldeles i sin Orden.

Cort var ellers en flink og paalidelig Skibsfører, som ikke var bange og hverken sparede sig eller sit Skib, hvorved han gav de andre hollandske Skippere i Republikens Tjeneste et følgeværdigt Exempel, hvilket nok kunde behøves, thi disse private Krigsskibes Førere havde Ord for at være meget bange for Kugler, især for Skibet og Takkelagens Skyld, thi de havde en vis Betaling om Maanedene og Skaden gik af deres egen Pung. Særligt bør fremhæves, at Cort til enhver Tid nøiagtigt og punktligt lystrede Ordre og i alle Maader opfyldte sin Pligt, thi alt dette bevidner hans Attester, men mere sige de heller ikke. At han, som han fortalte, ved at entre et tyrkisk Skib med egen Haand har dræbt Admiralen, hvis Vaaben han medbragte til Danmark og forærede til Kongen, kan jo nok være muligt, men Venetianerne berette, at det var en Oberstlieutenant Sassa, som med sine Soldater entrede det tyrkiske Admiralskib og nedsablede Besætningen, og at det var Admiral Dolfino, som commanderede paa det venetianske Skib, hvilket gjør Corts Beretning meget mistænkelig, thi de hjembragte Vaaben kunde jo let kjøbes, ifald det var simple Soldater, som havde bemægtiget sig dem, og Sværdet er desuden saa slet, at det ikke kan have været brugt af en Pascha. Det venetianske Admiralskib var Corts Skib St. Jørgen, og denne kunde jo altsaa nok have været med ved Entringen og dræbt Admiralen, men i saa Fald er det rimeligt, at der havde staaet noget derom i hans talrige Attester, som ellers ere udførlige nok og hvori han endog roses for ofte Selv at have rettet Kanonerne, som om han var simpel Constabel; dersom han havde dræbt Admiralen vilde dette dog have været en ganske anderledes Heltebedrift, som fortjente Omtale, især da det egentlig slet ikke var Skipperens Sag at slaaes, men at navigere Skibet.

Med Belønninger imod ham var Republiken ogsaa i lang Tid meget sparsom: han blev jo betalt for sin Tjeneste. Den første var reen privat, idet Inquisitoren Bragadino i Aaret 1652 forærede ham en Guldkjæde, fordi han havde frelst hans Liv ved selv at styre sin Baad hen til det Skib, hvorpaa Bragadino var ombord og som forliste i en voldsom Storm; kort efter at Bragadino var kommet i Baaden, skiltes Skibet ad, og hele Besætningen omkom; dette staaer i Attesterne. Cort vilde imidlertid ogsaa have Belønning af Republiken; han kjendte sit

Værd og forstod at benytte Øieblikket. Man kan godt læse imellem Linierne i hans Beretninger, at han har truet med at seile hjem, ifald hans Tjeneste ikke blev bedre paaskjønnet; Følgen kunde let være blevet, at alle hans Landsmænd havde fulgt hans Exempel, og derfor kunde Republiken ikke udsætte sig. Han fik da en Guldkjede til en Værdi af 300 Ducater, (hver til 8 ⅞ 8 β Rigmønt) samt Løfte om 200 Ducater om Aaret for Livstid. Dette skete i Januar Maaned 1654, men Krigen trak fremdeles i Langdrag, og Republiken kunde mindre end nogensinde undvære Hollænderne; dette ligesaameget som Cort Sivertsens Fortjenester var maaskee Grunden til at han 1658 blev udnævnt til Ridder af St. Marcusordenen, hvormed man iøvrigt ikke var sparsom, thi paa samme Tid havde en dansk og to hollandske Læger den; tillige tillagdes ham for sig og Arvinger i tredie Led en aarlig Pension af 1400 Ducater, hvilket virkelig var en smuk Belønning, saafremt det ikke skulde være Godtgjørelse for den store Skade, hans Skib maatte have lidt i de mange haarde Træfninger, hvor det aldrig blev sparet; Pengene bleve heller ikke betalte længere end til hans Død. En større Paaskjønnelse af Corts Fortjeneste blev ham til Deel i Aaret 1660, da han fik den anseelige Post som Teneute Generale hos Morosini, dengang denne skulde undsætte Candia, som trængtes haardt af Tyrkerne; men denne Expedition mislykkedes, og Venetianerne maatte forlade Øen uden at have udrettet noget, saa at Cort i sin nye Stilling ikke fik Leilighed til at udmærke sig; thi Aaret efter drog han bort, hvad enten han var misfornøiet med Venetianerne eller de med ham, men rimeligviis har han gjort Fordringer, som de ikke vilde gaae ind paa. Han tog Afsked og ankom i Mai Maaned 1661 til Holland, hvor imidlertid hans Kone var død under hans lange Fraværelse, efterladende to Sønner, af hvilke den ene døde som Barn, den anden blev Schouthynacht i dansk Tjeneste og Commandant i Dansborg i Ostindien.

Venetianerne kalde Cort i alle Attester Curt Siversen, Seiuas eller Servisen, undertiden Curt Siversen Adelbors, efter hans tidligste Bestilling; af dette sidste Ord er rimeligviis Navnet Adelaer opstaaet, hvilket han antog i Aaret 1663; paa Latin heed han Curtius. Den 18de October 1661 træffe vi ham i Amsterdam, hvor en norsk Kjøbmand holdt sin Datters Bryl-

lup; den berømte Læge, Professor Ole Borch, var der med flere Danske og beretter i sin Dagbog, at han blandt Andre, som han talte med, traf paa en Maltheserridder ved Navn Cort, en Nordmand af Fødsel, som fortalte ham, at han havde tjent Venetianerne i sexten Aar og været tilstede i alle deres Søslag; om hans Bedrifter siges der ikke et Ord, men tilføies blot Bemærkninger over Venetianernes Styrke paa Candia; Cort drak paa Knæ Kongen af Danmarks Skaal og sagde, at han tænkte paa at reise til Kjøbenhavn.

Denne ubekjendte Sømand er ikke det Billede, vi fra vor tidlige Barndom af have dannet os om Cort Sivertsen efter hans Hjemkomst fra Krigen med Tyrkerne. Bedækket var han da med Hæder og berømt over hele Europa, saa at Almuen fulgte efter ham med Velsignelser; Genua og Spanien tilbøde ham Admiralsposter og Venetianerne søgte med al Magt at holde ham tilbage, da han af Fædrelandskjærlighed adlød sin Konges Kald og kom hjem for at offere Danmark sine Kræfter. Borch traf derimod paa en Mand, hvis Navn endnu var fuldkommen ubekjendt, ellers maatte han være omtalt paa en anden Maade, og selv nævnte han i sin Samtale slet ingen af sine store og glimrende Bedrifter, ikke engang at han huggede Hovedet af den tyrkiske Admiral, ellers havde Borch anført det.

Dog dette skulde snart blive anderledes! I Aaret 1662 lod Cort i Hoorn trykke et latinsk Æresdigt, som en Prinds (princeps) Almerich af Modena skulde have tilskrevet ham i Scuda paa Candien i August Maaned 1660, da Cort var med at bringe ham en fransk Hjelpehær paa 4000 Mand til Øen, for hvilken Hær Prindsen var Øverstcommanderende; han døde allerede den 14de November s. A. af Pest, i en Alder af tyve Aar. Saadanne Æresdigte vare altid holdte i meget høie Toner, men dette overgik de fleste andre. Curtius Suffridus Adelborst, som han kaldes, havde ene kjæmpet med 77 fjendtlige Skibe, skudt de femten isænk og dræbt fem tusinde Mand, havde med egen Haand nedhugget Sultan Ibrahim, hans Tog berømmes over den hele Jord, hans høire Hand burde kyskes af Enhver, — kort sagt, her træde for første Gang de store Bedrifter for Dagens Lys, som vi siden Alle have tillagt Cort Adelaer.

Da Cort den 25de Juli 1662 blev gift med Anna Pelt af en rig Familie i Amsterdam, har Digtet maaskee nærmest været beregnet paa hende og hendes Slægt, men dets Virkning gik langt videre, thi først fra denne Tid af spores Corts Berømmelse. Den 24de September 1663 beretter den svenske Resident i Danmark, at en Normand, Admiral Cort, som længe havde tjent Venetianerne med saa stor Berømmelse, nu nylig, med Tilsidesættelse af alle de andre Admiraler, var ansat som Viceadmiral, hvorover Admiral Helt havde forlangt sin Afskeed; den 2den October s. A. førte han en Gallei, paa hvilken Kongen var ombord, siges at have været Admiral i venetiansk Tjeneste og nu at være bosiddende i Amsterdam. Hvorledes blev den tidligere hollandske Skipper, som nu var uden Employ, pludselig en saa stor Mand?

Den nye Enevoldsregjering i Danmark frygtede bestandig for en Revolution og begyndte derfor med strax at afskedige alle danske Officerer i Landarmeen; der var endnu ikke gaet noget Aar, før den svenske Resident meldte, at der nu kun var en dansk Officeer tilbage. Derefter opførte man Castellet imod de frygtede Kjøbenhavnerne, som begyndte bittert at fortryde deres Godtroenhed, indjog Alle Skræk ved Processerne mod Kai Lykke og Corfits Ulfeld, og indsatte Tydskere i de fleste høie Embeder, saavidt det var muligt uden at hele Regjeringsmaskineriet gik istaae. For Søetaten og Holmens faste Mandskab nærrede man begribeligviis stor Frygt, thi det var indfødte Folk og Officererne vare danske, men dem kunde man ikke ombytte med Tydskere, da disse ingen Marine havde, altsaa heller ingen Søofficerer. Holmens Mandskab, Søofficererne og især den udmærkede Admiral paa Holmen Niels Juel betragtedes derfor med stor Mistænsksomhed, som Folk, der hvert Øieblik kunde rykke frem for at forsøge paa at storme det nærliggende kongelige Slot, især paa en Tid, da den gaadefulde Ulfeldske Sammensværgelse, i hvilken slet ingen Deeltagere kunde findes, forstyrrede Magthavernes Ro baade Nat og Dag.

Paa denne Tid kom udentvivl Cort til Kjøbenhavn og tog formodentlig ind hos Hofmaleren Carl von Mandern den Yngre, der i sin store Gaard paa Østergade holdt Gjestgiveri for fornemme Udlændinger. Han var en Hollænder, frugtbar Leilig-

hedsdigter med en rig Phantasi og beundrede naturligviis i høieste Grad sin Landsmand — thi saaledes betragtede han Cort, — for de smukke tyrkiske Vaaben og de glimrende Bedrifter, han fortalte om sig selv, og til Beviis fremviste Prindsen af Modenas Digt. Da Cort nu forærede de medbragte Vaaben til Kongen, som modtog dem med stort Velbehag og lod Standarten ophænge paa Kunstkamret, begeistrede det van Mandern til en hollandsk Ode, som han efter sin sædvanlige Skik løb om og læste op for Folk, ved hvilken Leilighed han udbasunede Corts Hæder og Prindsen af Modenas Digt til hans Ære. Han og Andre med ham troede rimeligviis at det var Hertugen selv, som af Begeistring over Corts Bedrifter havde tilskrevet ham dette Digt, medens det var en tyveaarig Prinds, som har forsøgt sig i den høiere Poesi, formodentlig for Spøg i en ledig Time ombord, ifald forresten Prindsen har havt nogen Deel deri, thi han var død og kunde ikke fralægge sig Forfatterskabet, der vel meget snarere maa tilskrives en hollandsk Skolemester i Hoorn efter Corts mundtlige Beretning; anden Hjemmel for dennes Bedrifter haves ikke.

Rygtet om den tapre Normand og hans vidunderlige Gjerninger gik naturligviis som en Løbeild igjennem Byen: det vilde ogsaa være skeet den Dag i Dag. Alle vilde see ham, og han lod trykke en Beretning om sine Seiervindinger med sit Billede i Midten, saa at der blev god Leilighed til at gjøre sig bekendt med hans Udseende; thi han sparede ingen Umage for at komme i Folkemunde, hvilket fuldstændig lykkedes: han var i alle Maader Dagens Løve.

Da maa den Tanke være faldet een af de Regjerende ind, at det var Manden til at sætte i Spidsen for Søetaten og dens Mandskab; rimeligviis var det Christoffer Gabels Idee, da han var den Klogeste af dem. Cort var født i Norge, men dog at betragte som Hollænder, han var paalidelig, thi alle venetianernes Attester udhævede hans Lydighed, han kjendte Hollændernes Marine, Skyts og Maade at føre Krig paa fra Grunden, vilde altsaa bedre end Nogen være istand til at bringe den danske Flaade paa Fode, og han havde været General-lieutenant i venetiansk Tjeneste, saa at han godt kunde faae en høi Stilling i sit Fædrelands Marine, især naar han havde udmærket sig, hvilket man altsaa var meget interesseret i at

troe og derfor vel vogtede sig for at betvivle eller lade nøiere undersøge.

Alt dette udførtes hurtigt og uden at bryde sig om Indvendinger; men billigt blev det ikke, thi Cort, som nu antog Navnet Adelaer, forstod meget godt at stille sine Betingelser. Den 25de Septbr. 1663 blev han Admiral og endnu samme Aar Generaladmiral og Vicepræsident i Admiralitetet med en Gage af 7200 Rdl. (14000 Rdl. R. M.) og Toldfrihed for to Ladringer spansk Salt, som han hvert Aar fik Lov til at forhandle i Bergen. Rigsadmiralen Henrik Bjelke havde kun 5000 Rdl. og Niels Juel 2250 Rdl. i aarlig Gage. Det Hele maatte næsten forekomme Cort Adelaer som en Drøm; men i Slutningen af Aaret bosatte han sig virkelig med Hustru og Børn i Kjøbenhavn, hvor han fra nu af udøvede stor Indflydelse, hvilket først og fremmest kom ham selv, og dernæst Flaaden tilgode, der var i den usleste Forfatning og af Mangel paa Penge ikke kunde bringes paa Fode, uagtet den i Niels Juel havde en saa udmærket Chef for Holmen, som maaskee aldrig før eller siden.

Det Vigtigste var at skaffe Penge, thi de dertil anviste Summer kom ikke ind, og det lykkedes Cort Adelaer at sætte igjennem, at visse Indtægter af Told og Skat bleve ikke alene anviste til dette Brug, men virkelig anvendte dertil, uden forud at hæves til Hoffets eller Yndlingers Fornødenhed, hvilket hidtil havde været Tilfældet. Endeel Skibsbyggere, Rebslagere og Andre bleve forskrevne fra Holland og det Hele indrettet efter hollandsk Mønster. Bestyrelsen var fortrinlig, saa at Flaaden i Aaret 1666 allerede talte femten brugbare Linieskibe, skjøndt der ikke kunde anvendes mere end 400,000 Rdl. om Aaret paa samme, og det kostede 200,000 Rdl. at bygge et Linieskib, 20,000 Rdl. at bygge et Skib paa tyve Kanoner. Fortjenesten herfor maa dog vist især tilskrives Niels Juel, om end Cort Adelaer fik Æren. I Bergen indrettede Adelaer selv en Galleiflaade efter venetiansk Mønster, hvoraf de senere Kanonbaade ere Afføddinger, der ved saa mange Leiligheder have viist deres store Nytte.

I Aaret 1665 skete der en Forandring ved den hollandske Flaade, hvorved der blev oprettet en egen Viceadmiralspost for Vestfriesland, hvilken blev tilbudt Cort Adelaer, der dog afslog

den; det var vel en Anerkjendelse deraf, at Kongen den 7de Februar 1666 optog ham i den danske Adelsstand med et Vaaben, hvori Skib, Tyrkehoved, Dardaneller og Kanoner findes samlede i en skøn Forening. Da Danmark paa samme Tid ved egen Brøde blev indviklet i Krigen mellem England og Holland, sendtes han til Holland for at hyre Krigsskibe, Officerer og Underofficerer; ved sin Afskedsaudients hos Kongen pralede han ifølge den engelske Gesandts Indberetning med, at han nok skulde knække Halsen paa ligesaa mange Englændere, som han havde gjort paa Tyrker, men fik imidlertid ingen Brug for sin Tapperhed, da den danske Flaade ikke traf sammen med den engelske og der Aaret efter blev sluttet Fred.

Uagtet Cort nu var blevet en meget fornem Mand og stor Officeer, stak dog Skippernaturen bestandig i ham og han forsmaaede ikke at drive Handelsforretninger paa en Maade, som kun lidet passede for hans høie Stand, især efter den Tids Begreber. I Aaret 1668 forærede Kongen ham en lille Fregat, som han udrustede til at udsendes paa en Handelsexpedition, hvoraf han ventede sig stor Fordeel. Sit Handelsmonopol med Salt i Bergen, der udentvivel var blevet udstrakt til Trondhjem og maaskee det hele Nordenfjeldske, misbrugte han paa den meest oprørende Maade, hvilket bedst sees af et Brev fra Amtmand Ove Bjelkes Foged paa Bergenhuus af 13de Febr. 1666. Denne beretter nemlig, at Admiral Adlers Fuldmægtig vægrer sig ved at lade ham faae mere Salt, da han havde Ordre paa at Ove Bjelke skulde have dette i Trondhjem; men det var midt under Sildefiskeriet, hvor Bønderne og Fiskerne hver Dag strømmede til for at levere deres Afgifter til Kongen, som vare Sild; ifald Amtmanden ikke kan skaffe en anden Ordre fra Admiralen, eller faae dennes Fuldmægtig til at udlevere Salt, veed han ikke hvad han skal gjøre, da Silden raadner for ham. Naar Saadant kunde skee med Afgifterne til Kongen, hvorledes maa det da ikke være gaaet de smaa Handlende, som vare fuldkomne værgeløse ligeoverfor en saa fornem Monopolist.

Cort Adelaers store Yndest vedligeholdte sig imidlertid, uanfægtet af saadanne Smaating, og steeg endogsaa under Christian den Femte, som gav ham et aarligt Tillæg af 1000 Rdl. og udnævnte ham til Ridder (Storkors) af Dannebrog ved

denne Ordens Indstiftelse. Da der i Aaret 1675 udbrød Krig med Sverrig, blev Overcommandoen over Flaaden betroet Adelaer, som dog heller ikke her fik Leilighed til at udmærke sig, uden forsaauidt han søgte Havn ved Udbruddet af en stærk Storm, der adsplittede den svenske Flaade og forhindrede noget Sammenstød i dette Aar. Han maatte formedelst Sygdom overgive Commandoen til Niels Juel og døde den 5te Novbr. 1675 i Kjøbenhavn, hvor han blev begravet med stor Pragt og hvor Universitetsprogrammet med den Tids pralende Lovtaler og en udførlig Opregnelse af alle Bedrifterne imod Tyrkerne udkom under den samme Professor Ole Borchs Navn, som fjorten Aar iforveien omtaler ham som en ubekjendt Normand ved Navn Cort.

Store Fortjenester har Adelaer imidlertid indlagt sig af den danske Flaade, som under hans Overbestyrelse kom i en saadan Stand, at den under Krigen med Sverrig kunde udføre de største Bedrifter, den danske Søkrigshistorie har at opvise, men med Rette kan man bebreide ham, at han overfyldte især de høiere Poster med Hollændere, der siden for en stor Deel igjen maatte afskediges; dette var deels en Følge af hans Forkjærlighed for disse sine Landsmænd, deels af det ham dicterede System, at holde Øie med de danske Officerer og sikre Kongen mod ethvert Forsøg paa Forandring i Regjeringen, hvorfor man i lang Tid vedblev at ængstes: han viste sig ogsaa i denne Henseende Kongens store Tillid og Naade værdig.

Ved sine betydelige Indtægter, sin egen og sin Kones medbragte Formue, samt sine Handelsmonopoler og sin øvrige Virksomhed lykkedes det ham at efterlade anselige Rigdomme, hvorefter han havde anvendt en Deel til at afkjøbe Generallieutenant Jørgen Bjelke Bradsberg og Gjemsøkløster i sin Hjemstavns, thi de ligge tæt ved Brevig og Langesund; det var ingen ringe Tilfredsstillelse for Forvaltersønnen fra Langesund at kunne blive Egnens største Godseier. Hans Sønsøn forøvede Navnet ved at give det til sin store Herregaard Draxholm, som senere kaldes Adelsborg, og fra hvilken det igjen gennem to Spindeled er gaaet over paa Baronerne Zytphen-Adeler.

Corts Efterkommere paa Mandslinien leve endnu her i Landet og føre ligeledes Titel af Baroner.

[Kilder.]

Cort Sivertsen Adler ved P. B. Mylius. T. Hofmans d. Ad. Mænd III, 153 flg. H. G. Garde om Cort Sivertsen Adelaer i Kittendorff og Aagaards ill. Alm. for 1855 S. 37 flg. P. W. Beckers Sml. t. Danm. Hist. under Frederik den Tredie, II 20 flg. Brevet fra Ove Bjelkes Foged findes i Sml. t. d. danske Adelshistorie paa Kongens Bibliothek, og Bemærkningen i Ole Borchs Dagbog skylder jeg Dr. Burman Beckers venskabelige Meddelelse.

T. A. Becker.

